

O‘ZBEKISTONDAGI RUSIYZABON ADABIYOT VA
ALEKSANDR FAYNBERGNING O‘RNI

Rashidova Ruxshonaxon Rustamjon qizi

rashidovaruhshona81@gmail.com

Ózbekiston Davlat Jahon tillari universiteti

Xorijiy til va adabiyot fakulteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistondagi rusiyzabon adabiyotning tarixiy rivojlanishi, uning milliy madaniyat bilan uyg‘unlashuvi va zamonaviy sahnada egallagan o‘rni tahlil etiladi. Ayniqsa, Aleksandr Faynbergning ijodiy faoliyati va uning rusiyzabon adabiyotdagi o'ziga xos yo‘nalishi keng yoritilgan. Maqola madaniyatshunoslik, adabiyotshunoslik va tarixiy yondashuvlarni uyg‘unlashtirib, Faynbergning insoniy qadriyatlar, shaxsiy erkinlik va madaniy identitet kabi mavzulardagi ijodiy izlanishlarini tahlil qiladi.

Kalit so‘zlar: Rusiyzabon adabiyot, Aleksandr Faynberg, O‘zbek madaniyati, Sovet merosi, post-sovet davri, madaniy identitet, adabiy inqilob.

1. Kirish

O‘zbekistonda rusiyzabon adabiyotning paydo bo‘lishi va rivojlanishi tarixiy jarayonlar, siyosiy o‘zgarishlar va madaniy almashinuv natijasida shakllangan. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Rossiya imperiyasining ta’siri, keyinchalik esa Sovet davri sharoitida rus tili mintaqaviy ilmiy, adabiy va madaniy hayotda ustuvor o‘rin egallay boshladi. Shu jarayonda, nafaqat an’anaviy rus adabiyoti vakillari, balki yangi, zamonaviy yo‘nalishdagi ijodkorlar ham yuzaga keldi. Mazkur maqolada aynan shu yo‘nalish doirasida Aleksandr Faynbergning ijodi, uning uslubi va mavzulari orqali O‘zbekistondagi rusiyzabon adabiyotning qanday rivojlanib kelgani tahlil etiladi[1]. O‘zbekistondagi rusiyzabon adabiyot tarixini yoritish va Faynbergning ushbu adabiyot maydonidagi o‘ziga xos o‘rnini aniqlashdir. Shu bilan birga, post-sovet davridagi madaniy dinamika va yosh avlod orasidagi munosabatlar kontekstida, Faynbergning asarlarining dolzarbligi va ularning kelajak istiqboli ham ko‘rib chiqiladi.

2. Tarixiy Kontekst va Rusiyzabon Adabiyotning Rivojlanishi.

XIX asr oxiri – XX asr boshlaridagi bosqich. O‘zbekiston hududi XIX asr oxiri Rossiya imperiyasi tarkibiga kirishi bilan rus tilining mintaqaviy til sifatida tarqalishi boshlangan[2]. Bu davrda mahalliy a’loqa va ta’lim muassasalarida rus tili asosiy kommunikatsiya vositasi sifatida qo‘llanila boshlandi. Tarixiy manbalarga ko‘ra, shu davrda mahalliy adabiyot muhitida rus madaniyati va adabiyati elementlari asta-sekin o‘rnashib bordi. Shu bosqichda, rusiyzabon yozuvchilar nafaqat imperiyaning rasmiy madaniyati, balki mahalliy an’analar va urf-odatlar bilan ham tanishish imkoniga ega

bo'ldilar. Sovet Davri: Rusiyzabon adabiyotning gullab-yashnashi 1917-yil inqilobidan so'ng va Sovet Ittifoqi davrida rus tili davlat tili sifatida mustahkamlanib, barcha sohalarda keng qo'llanila boshlandi. Adabiyot, ilm-fan, san'at va ta'lim sohalarida rus tili orqali yangicha g'oyalar, ideologiyalar va madaniy tamoyillar targ'ib qilindi. Sovet davrida nafaqat klassik, balki eksperimental va modernistik yo'nalishdagi adabiyot namunalarini ham ko'rish mumkin bo'ldi. Rusiyzabon yozuvchilar orasida O'zbekistonning mahalliy muhitidan ilhomlangan, xalqning ijtimoiy va madaniy holatini aks ettiruvchi asarlar ham e'tirof etila boshlandi[3]. Milliy o'zlik va global madaniyatning uyg'unligi. Sovet davri oxiri va mustaqillik yillarida O'zbekistonda milliy o'zlikni tiklash jarayoni kuchaygan bo'lsa-da, rusiyzabon adabiyot o'zining boy an'anasini saqlab qolgan. Shu bilan birga, global madaniyat bilan yaqin aloqalarni davom ettirish, adabiyot va ilmiy fikr almashinuvi yo'lida yangi bosqich ochildi. O'zbekistondagi rusiyzabon adabiyot madaniy identitetning shakllanishida, shuningdek, yangi intellektual va san'at tendensiyalarini aks ettirishda muhim omilga aylandi.

3. Aleksandr Faynberg: Tarjimai Holi va Ijodiy Faoliyati.

Tarjimai holi va shaxsiy hayoti. Aleksandr Faynberg zamonaviy rusiyzabon adabiyotning yetakchi vakillaridan biri sifatida tanilgan. Uning shaxsiy hayoti va ijodiy faoliyati murakkab tarixiy va ijtimoiy sharoitlarda shakllangan. Faynbergning oila, ta'lim olgan muhit va o'sha davrning siyosiy-iqtisodiy holati uning ijodiga chuqur ta'sir ko'rsatgan. Hayoti davomida u insoniy qadriyatlar, shaxsiy erkinlik va madaniy identitet kabi mavzularga alohida urg'u bergan. Shu bois, uning asarlari nafaqat adabiy, balki falsafiy va ijtimoiy mulohazalarni ham o'z ichiga oladi. Ijodiy yo'nalishi va asarlarining mohiyati. Faynbergning asarlari keng doiradagi mavzularni qamrab oladi. U she'riyat, proza va dramatik janrlarda faoliyat yuritib, adabiy uslub va til boyligini namoyish etdi. Uning asarlarida inson ruhiyatining nozik tomonlari, jamiyatning murakkab ijtimoiy munosabatlari va tarixiy voqealarning falsafiy tahlili o'z aksini topadi[4]. Faynberg asarlarida madaniyatlararo muloqot, o'zbek va rus madaniyati elementlarining uyg'unligi, shuningdek, zamonaviylik bilan an'anaviy qadriyatlarning sintezi kuzatiladi. Faynbergning ijodiy merosining dolzarbligi. Faynbergning adabiy merosi nafaqat o'z davrining, balki post-sovet davridagi adabiyotshunoslik va madaniy tadqiqotlar uchun ham muhim ahamiyatga ega. Uning asarlari zamonaviy yozuvchilar va intellektual arboblardan uchun ilhom manbai bo'lib, madaniy va adabiy dialogni kuchaytirishda davom etmoqda. Faynberg ijodi orqali o'zbek jamiyati va global madaniyat o'rtasidagi aloqalarni chuqurlashtirib, milliy o'zlik va zamonaviy intellektual tendensiyalarni uyg'unlashtirishga hissa qo'shgan.

4. Faynbergning Adabiy Usuli va Mavzulari

Adabiy uslub va til boyligi. Aleksandr Faynbergning uslubi adabiyotning klassik va zamonaviy elementlarini uyg'unlashtiradi. Uning asarlarida aniq va ravon til, boy obrazlar va chuqur psixologik tahlil o'z o'rniga ega. Faynberg nafaqat adabiy janrlararo chegaralarni kengaytiribgina qolmay, balki o'zining individual yondashuvi bilan ham adabiyotshunoslikda yangi yo'nalishlarni ochib berdi. Uning asarlarida til ifodasi va sintaksisning o'ziga xosligi, shuningdek, mavzularni ko'tarishda qo'llaniladigan falsafiy qarashlar sezilarli darajada ta'sirchan hisoblanadi. Mavzular va falsafiy yondashuv Faynberg asarlarida insoniylik, erkinlik, madaniy identitet va tarixiy an'analar mavzulari keng yoritilgan. Uning ijodida shaxsiy tajriba va xalq og'zaki an'analari orqali inson ruhiyatining nozik tomonlari aks etadi. Faynbergning falsafiy qarashlari, ijtimoiy adolatsizlik, shaxsiy va jamoaviy identitetning o'zaro munosabatlari, tarixiy voqealar va zamonaviy dunyoqarashning tahlili orqali ifodalanadi. Uning asarlarida bu mavzularni yoritish nafaqat badiiy, balki ilmiy nuqtai nazardan ham katta ahamiyat kasb etadi. Madaniyatlararo muloqot va adabiy sintezi O'zbekiston hududidagi madaniy murakkablik va tarixiy meros, rus va o'zbek madaniyatining o'zaro ta'siri Faynberg asarlarida o'z aksini topadi. U ikki madaniyat o'rtasida ko'prik vazifasini bajarib, global adabiyot doirasida o'ziga xos o'rin egallaydi. Faynbergning asarlari orqali madaniy muloqot va g'oyaviy sintezning yangi usullari shakllanib, adabiyotshunoslikda yangi tendensiyalarni kuzatish mumkin bo'ladi.

5. O'zbekistondagi Rusiyzabon Adabiyotning Zamonaviy Holati va Istiqbollari. Post-sovet davr va yangi avlod yozuvchilari. Mustaqillik yillarida O'zbekiston madaniy sahnasi sezilarli darajada o'zgarishlarga duch keldi. Milliy til va madaniyatni qayta tiklash jarayoni boshlangan bo'lsa-da, rusiyzabon adabiyot o'zining boy an'analari va tarixiy ildizlari tufayli hozirgi kunda ham o'z o'rnini saqlab qolmoqda. Yangi avlod yozuvchilari va intellektual arboblari Faynberg kabi adiblarning asarlaridan ilhomlanib, o'zlarining ijodiy yo'nalishlarini shakllantirishga intilmoqda. Bu jarayon adabiy va madaniy dialogning yangi bosqichini ifodalaydi hamda global madaniyat bilan bog'lanish, milliy o'zlikni mustahkamlash kabi dolzarb masalalarni o'z ichiga oladi. Zamonaviy tendensiyalar va Faynbergning merosi Hozirgi kunda O'zbekistonning madaniy hayotida rusiyzabon adabiyotning roli sezilarli darajada davom etmoqda. Bu borada Aleksandr Faynbergning asarlari nafaqat tarixiy meros sifatida, balki zamonaviy adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslikda ham tahlil qilinadigan muhim manba hisoblanadi. Uning asarlaridagi falsafiy chuqurlik, insoniylik va madaniy muloqot g'oyasi yosh avlod uchun ilhom manbai bo'lib, kelajakda adabiyotning yangi bosqichlarini belgilashga xizmat qiladi[5].

5. Xulosa

Ushbu maqolada O‘zbekiston hududidagi rusiyzabon adabiyotning tarixiy rivojlanishi va uning madaniy identitet shakllanishidagi o‘rni tahlil etildi. O‘zbekistonda rus tili va madaniyati Rossiya imperiyasi va Sovet davri ta’siri ostida keng tarqalib, mahalliy an’analar bilan uyg‘unlashgan. Aleksandr Faynbergning ijodiy faoliyati ushbu jarayonda muhim rol o‘ynab, insoniy qadriyatlar, shaxsiy erkinlik va madaniy muloqot kabi mavzularni keng yoritdi. Faynbergning asarlari, til boyligi va falsafiy yondashuvi nafaqat o‘z davrining, balki post-sovet davridagi adabiyotning yangi tendensiyalarini aks ettiruvchi dolzarb namunalarda sifatida e’tirof etiladi. Zamonaviy O‘zbekiston adabiyoti ichida rusiyzabon yozuvchilarning faoliyati davom etar ekan, Faynbergning merosi ham kelajak avlodlar uchun ilhom va madaniy meros sifatida muhim o‘rin egallaydi.

Foydalanilgan Adabiyotlar Ro‘yxati:

1. Qodirov A. (2005). O‘zbekistonda Rusiyzabon Adabiyot Tarixi. Toshkent: Adabiyot Nashriyoti.
2. Karimov M. (2010). Sovet Davrida Madaniyat va Adabiyot. Samarqand: Yangi Navo.
3. Faynberg, A. (2015). Inson va Madaniyat. Toshkent: Fann Nashriyoti.
4. Alimov B. (2018). Post-sovet Mintaqada Adabiyot: Yangilanish va An’analar. Buxoro: Ilmiy Tadqiqotlar Markazi.
5. Xudoyberdiyev Sh. (2020). Aleksandr Faynberg: Hayoti va Ijodi. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.